

ධර්ම සංගායනාවක් යනු කුමක් ද?

ධර්මය සංගායනා කිරීම හෙවත් ධර්මසංගීති යන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් ම අනුමත කරන ලද්දකි. අංගුත්තර නිකායේ පඤ්චක නිපාතයේ සද්ධම්ම සම්මෝස සූත්‍රවල දී හදාරා ධාරණය කරගත් ධර්මය සජ්ඣායනා නොකිරීම ධර්මය සහමුලින් ම සුන්වී යාමට හේතුවක් බව වදාරා තිබේ. සංගායනාවේ දී ධර්ම ධරයන් ධාරණය කරගත් ධර්මය සසඳා බලමින් සාකච්ඡා කිරීමත් සියලුදෙනාගෙන් සම්මත වූ ධර්මය සජ්ඣායනා කොට තහවුරු කිරීමත් සිදුකෙරේ. තව ද සාසනාභිවාදධිකාමී මහ තෙරවරුන් විසින් බුද්ධභාෂිත ධර්මය හා විනය ඒකරාශී කරමින් පිළිවෙත් සදොස් තැන් නිවැරදි කරමින් ශාසන ශෝධනයක් ඇති කිරීම සඳහා කරනු ලබන ශාසනික කාර්යය ධර්ම සංගායනාවක් වශයෙන් හඳුන්වනු ලැබේ. සසුන් බඹසර දිගු කලක් පැවැතීමට නම් සියලු හික්කුන් එක්රැස්ව අර්ථයෙන් අර්ථය, ව්‍යඤ්ජනයෙන් ව්‍යඤ්ජනය, සංගායනා කළ යුතු ය, විවාද නොකළ යුතු යැයි දීඝ නිකායෙහි පාසාදික සූත්‍රයේ සඳහන් වේ.

බුද්ධකාලීන හික්කුන් වහන්සේලා අතර ධර්මය හා විනය පිළිබඳ විවිධ මතවාද ඇති විය. එහිලා හික්කුන් වහන්සේලා පිරිස වශයෙන් අධික වීම, බහුශ්‍රැතයන් බහුල වීම, ශාසනය ආරම්භ වී කලක් ගතවීම, ලාභ සත්කාර අධික වීම, උගතුන් බහුල වීම, වැනි කරුණු ප්‍රධාන වශයෙන් බලපා ඇත. ඒ අනුව බුදුරජුන් දවස හික්කුන් වහන්සේලා අතර ඇති වූ මතවාද කිහිපයක් පහත දැක් වේ.

දේවදත්ත තෙරුන්ගේ පඤ්චවරය

- හික්කුන් ජීවිතාන්තය තෙක් අරණ්‍යක විය යුතුයි
- හික්කුන් ජීවිතාන්තය තෙක් පිණ්ඩපාතික විය යුතුයි
- හික්කුන් ජීවිතාන්තය තෙක් පාංශුකුලික විය යුතුයි
- හික්කුන් ජීවිතාන්තය තෙක් වාක්ෂමුලික විය යුතුයි
- හික්කුන් ජීවිතාන්තය තෙක් මත්ස්‍ය මාංශයෙන් වැළකිය යුතුයි

යනු යි. මේ වර පහ ම බුදුරජුන් විසින් ප්‍රතික්ෂේප කරන ලදී. එයින් කිපුණු දේවදත්ත තෙර හික්කුන් වහන්සේ අතර සංඝභේදයක් ද සිදු කළේ ය.

කොසඹුනුවර ධර්මධර විනයධර හික්කුන් අතර ඇති වූ ගැටලුව

බුදුරදුන් දවස කොසඹුනුවර සෝමිකාරාමයෙහි ධර්මධර විනයධර හික්කුන් අතර ඇති වූ විනය ගැටලුව මහත් ආන්දෝලානාත්මක වූවකි. ධර්මධර හික්කුවක් වැසිකිළි භාවිත කිරීමෙන් අනතුරුව භාජනයෙහි ජලය ඉතිරිකර පැමිණියේ ය. මෙය දුටු විනයධර හික්කුවක් එහි ඇති නොගැලපෙන තත්ත්වය පැහැදිලි කරදීමට යාමේ දී මෙම මත ගැටුම ඇති වී තිබේ. බුද්ධ වචනය පවා ගණනකට නොගෙන දායකයන් පවා නොමඟ යවමින් පැවැති මෙම මත ගැටුම සමනය වූයේ බුදුරදුන් සඟ පිරිස අතහැර හුදෙකලා වාසයට යාමත් එනිසා උපන් මහජන උද්ඝෝෂණයන් නිසා ය.

තව ද,

- අරිට්ඨ, සුනක්ඛත්ත, සාති වැනි හික්කුන් ධර්ම විනය වැරදි ලෙස විග්‍රහ කිරීම.
- ඡන්ත, ඡබ්බග්ගිය, උදායි වැනි හික්කුන්ගේ නොහික්මුණු ක්‍රියාකලාපයන් සහ විනය ශික්ෂා උල්ලංඝනය කිරීම වැනි තවත් යම් යම් කරුණු බුදුරදුන් ජීවමාන සමයේ දී උද්ගත විය. ඒවා ඒ ඒ අවස්ථාවල බුදුරදුන් විසින් සමථයට පත් කරන ලදී. එහෙත් එබඳු අදහස් සහ ඒවා දැරූ පුද්ගලයන් බුදුරදුන් පිරිනිවන්පාන විටත් සිටි බවට සුහද හික්කුව එක් නිදසුනකි.

ප්‍රථම ධර්ම සංගායනාව

පළමු ධර්මසංගායනාව පිළිබඳ පැරණිතම තොරතුරු චුල්ලවග්ග පාළියේ පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකයේ හමුවේ. විනය සංගීතිය, මහාකාශ්‍යප ථේර සංගායනාව, පඤ්ච සතික යන නම්වලින් පළමු සංගායනාව හඳුන්වා ඇත. පළමු ධර්ම සංගායනාව පැවැත්වීමට හේතු වූ කරුණු ප්‍රධාන කොටස් දෙකකට වෙන්කර දැක්විය හැකි ය. එනම්,

- ආසන්න හේතු
- දුරස්ථ හේතු

යනුවෙනි.

ආසන්න හේතු

මහලු කල පැවිදි වූ සුහද නම් හික්කුවක විසින් ප්‍රකාශ කළ අහද වචනය පළමු ධර්ම සංගායනාව සඳහා බලපෑ ආසන්නතම හේතුව වශයෙන් පෙන්වාදිය හැකි ය. “අලං ආවුසො මා සොච්ඤ්ඤා මා පරිදෙච්ඤ්ඤා සුමුත්තා මයං තෙන මහා සමණෙන, උපද්දතා ව මය හොමං ඉදං වො කප්පති ඉදං වො න කප්පතිති. ඉදානි පන මයං යං ඉච්ඡස්සාම තං කරිස්සාම. යං න ඉච්ඡස්සාම න තං කරිස්සාම.” “ඇවැත්නි, නොහඬන්න, නොවැළපෙන්න, මෙය තොපට කැප ය, මෙය තොපට අකැප ය, යනාදී වශයෙන් නීති පැනවූ ඒ මහා ශ්‍රමණයන්ගෙන් අප සහමුලින් ම මිදුණෙමු. දැන් අපි කැමති දෙය කරමු. අකමැති දෙයක් නොකරමු” යනුවෙන් සුහද හික්කුව බුද්ධ පරිනිර්වාණය පිළිබඳ තම මතය සමස්ත හික්කු ප්‍රජාව ඉදිරියේ ප්‍රකාශ කළේ ය.

දුරස්ථ හේතු

- විසිරී පැවැති ධර්මය හා විනය ඒකරාශී කිරීම හා එය ක්‍රමානුකූලව සකස් කිරීම
- ධර්ම විනය ශාස්තෘවරයා වශයෙන් සැලකිය යුතුය යන බුදුවදන සඵල කර ගැනීම
- ධර්ම විනයට එරෙහිව නැගෙන අභ්‍යන්තර හා බාහිර බලවේග මැඩලීම
- ශාසනයේ විර පැවැත්ම සහතික කිරීම
- අධර්මය හා අවිනය රජවීම වළක්වා ධර්මය හා විනය බැබළවීමට සැලැස්වීම යනු යි.

මෙම ආසන්න හා දුරස්ථ හේතු පදනම් කරගෙන බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් විසි එක්වන දා සර්වඥධාතු බෙදා දෙන ස්ථානයේ දී මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ ධර්ම සංගායනා කිරීමේ අවශ්‍යතාව පැවසූහ. මේ අදහසට එකඟ වූ හික්‍ෂුහු සුදුසු හික්‍ෂුන් තේරීම මහාකාශ්‍යප හිමියන්ට භාර කළ හ.

මහාකාශ්‍යප තෙරණුවෝ සිව්පිළිසිඹියාපත් රහතන් වහන්සේලා එකුත් පන්සියයක් දෙනා තෝරා ගත් හ. මේ වනතුරු රහත්භාවයට පත්වී නොසිටි අනද හිමියන්ට රහත් බව ලබා සංගීතියට සහභාගිවීමට ඉඩකඩා තිබිණ.

පළමු ධර්ම සංගායනාවේ ප්‍රධානත්වය මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ දරූහ. බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් තෙමසකට පසු සිදුකළ මෙම ධර්ම සංගායනාවට රහතන් වහන්සේලා පන්සියයක් දෙනා සහභාගී වූ හ. ධර්ම භාණ්ඩාගාරික අනද හිමියන් මේ සදහා සහභාගිවීමේ විශේෂතාවක් විය. “පින් කළ ඔබ නොබෝ දිනකින් රහත් වන්නෙහි යැ” යි පවසා තිබූ බුද්ධ වචනය පසක් කරමින් අනද හිමියෝ කායගතාසනි භාවනාව වඩා රහත් ව මෙම සංගායනාවට සහභාගී වූ හ. රජගහනුවර වේභාර නම් පර්වත පාමුල සප්තපර්ණි ගුහාව අබියස සාදන ලද අලංකාර මණ්ඩපයෙහි සත්මසක් මුළුල්ලේ සිදුකළ සංඝායනාවට අජාසත්ත රජු විසින් දායකත්වය ලබා දී තිබේ.

සංගායනාව ආරම්භ කිරීමට පෙර අවශ්‍ය මූලික සංවිධාන කටයුතු මහාකාශ්‍යප තෙරුන් විසින් සිදු කරන ලදී. “ විනයො නාම සාසනස්ස ආයු” විනය ශාසනයේ ආයුෂය යැයි පෙන්වා දෙමින් ප්‍රථමයෙන් විනය සංගායනා කළයුතු බව තීරණය කරන ලදී. ඒ අනුව විනය දේශනා කිරීමට විනයධරයන් අතර අගතැන්පත් උපාලි තෙරුන්ට භාර කෙරිණි. බුදුන් වහන්සේ විසින් පනවන ලද සියලු විනය ශික්‍ෂාපද ප්‍රශ්නෝක්තර ක්‍රමයට නිදාන, පුද්ගල, වස්තු, ආපත්ති හෙවත් ඇවැත් ආදී වශයෙන් මහාකාශ්‍යප තෙරුන් විසින් ප්‍රශ්න කරන ලද අතර උපාලි තෙරුන් විසින් ඒවා විසදන ලදී. අනතුරුව සියලු හික්‍ෂුන් වහන්සේලාගේ සහභාගිත්වයෙන් විනය සප්තකායනාව සිදුවිය. එම විනය ශික්‍ෂාපද උභතො විභංග, බන්ධක, පරිචාර වශයෙන් බෙදා ඒවා මුඛ පරම්පරාවෙන් රැගෙන යාමේ වගකීම උපාලි තෙරුන් ප්‍රමුඛ ශිෂ්‍ය පිරිසට භාර කරන ලදී. සප්තකායනා කොට කරන ලද එම සංග්‍රහය විනය පිටකය නම් විය. විනය පිටකය ග්‍රන්ථ වශයෙන් කොටස් පහකට බෙදේ. එනම්,

- පාරාජිකා පාළි } - උභතො විභංග
- පාවිත්තික පාළි } - උභතො විභංග
- මහාවග්ග පාළි } - ධනක
- චූල්ලවග්ග පාළි } - ධනක
- පරිවාර පාළි - පරිවාර

යනු යි.

විනය සංගායනා කිරීමෙන් අනතුරුව ආනන්ද තෙරුන් අමතා මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ සූත්‍ර පිටකය හෙවත් ධර්මය දේශනා කරන ලෙස ආරාධනා කළහ. එහිදී මහාකාශ්‍යප තෙරුන්ගේ ප්‍රශ්නවලට පිළිතුරු වශයෙන් ආනන්ද තෙරණුවෝ “එවං මෙ සුතං එකං සමයං භගවා.....” මා විසින් (භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන්) මෙසේ අසන ලදී” යනුවෙන් මුළු සූත්‍ර පිටකය දේශනා කළහ. අනතුරුව සියලුදෙනා එක්ව සජ්ඣායනා කරන ලදී.

එහිදී සූත්‍ර ධර්ම ප්‍රමාණය අනුව කොටස් පහකට වර්ග කෙරිණි. සද්ධර්මයේ ආරක්‍ෂාව හා චිර පැවැත්ම සඳහා මුඛ පරම්පරාවෙන් පවත්වාගෙන යෑමට ද ඒ ඒ කොටස් හිඤ්ඤ පරම්පරාවලට භාරකරන ලදී.

- දීපනිකාය (ආනන්ද තෙරුන් ප්‍රමුඛ ශිෂ්‍ය පිරිසට)
- මජ්ඣිමනිකාය (සැරියුත් තෙරුන් ප්‍රමුඛ ශිෂ්‍ය පිරිසට)
- සංයුත්තනිකාය (මහාකාශ්‍යප තෙරුන් ප්‍රමුඛ ශිෂ්‍ය පිරිසට)
- අංගුත්තරනිකාය (අනුරුද්ධ තෙරුන් ප්‍රමුඛ ශිෂ්‍ය පිරිසට)
- බුද්දකනිකාය (සියලු දෙනාට)

සංගායනාවේ ප්‍රතිඵල

- තැන තැන විසිරී තිබුණු බුද්ධදේශිත ධර්මය හා විනය එක් රැස් කොට ඒ පිළිබඳ තිබූ දුර්වල ඉවත් කොට බුදුදහම නිර්මලත්වයට පත් කිරීම.
- ධර්මය හා විනය ඒ ඒ හිඤ්ඤ පරම්පරාවලට මුඛ පරම්පරාවෙන් හෙවත් කට පාඩම් කර පවත්වාගෙන යාමේ වගකීම පැවරීම.
- ධර්මය හා විනය ගුරුවරයා වශයෙන් සැලකීමට තීරණය කිරීම.
- පවතින ශික්‍ෂා පද ලිහිල් නොකිරීමටත් නව ශික්‍ෂා පද නොපැනවීමටත් තීරණය කිරීම.
- අධර්මවාදීන් හා අවිනයවාදීන් මැඩ පැවැත්වීම.
- ආනන්ද තෙරුන්ට එල්ල වූ චෝදනා විසඳා නිදහස් කිරීම.
- ඡන්ත තෙරුන්ට බ්‍රහ්ම දණ්ඩනය පැනවීමට තීරණය කිරීම.
- අධර්මය හා අවිනය රජවීම වළක්වා ධර්මය හා විනය බැලවීමට සැලැස්වීම යනාදිය යි.

දෙවන ධර්ම සංගායනාව

ප්‍රථම ධර්ම සංගායනාවෙන් පසු කලක් යනතුරු ධර්මය නිර්මල ව පැවතුණි. එහෙත් බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් වසර සියයක් ගතවීමෙන් මත්තෙහි නැවත ධර්ම සංගායනාවක අවශ්‍යතාව ඇති විය. නැවත වතාවක් සාසන සෝධනයක අවශ්‍යතාව මතු වූයේ වජ්ජිපුත්තක හික්කුන් පිළිගෙන තිබුණ ශාසන විරෝධී දස අකැප වස්තූන් නිසා බව මුල්ලවගේ පාළිය, දීපවංසය, මහාවංසය බෝධිවංසය, සමන්තපාසාදිකාව යන ග්‍රන්ථයන්හි සඳහන් කරුණු තුළින් තහවුරු වේ.

දසඅකැප වස්තු

- සිංහිලෝණකප්ප :- අගක ලුණු තබා ගනිමින් ආහාරයට ගැනීම කැප ය.
- ද්වංගුලකප්ප :- ඉර හැරී හෙවනැල්ල අගල් දෙකක් වැටෙන තුරු ආහාරය වැළඳීම කැප ය.
- ගාමාන්තරකප්ප :- වරක් වළඳා අවසන් කොට තවත් ගමකට ගොස් දන් වැළඳීම කැප ය.
- ආවාසකප්ප :- සීමාව තුළ පිහිටි කුඩා ආවාසයන්හි වෙන වෙන ම පොහොය කිරීම කැප ය.
- අනුමතිකප්ප :- එක් සීමාවක් ඇතුළත වාසය කරන හික්කුන්ගේ කැමැත්ත නොගෙන වෙන් වෙන් වශයෙන් පොහොය කොට නැවත කැමැත්ත ලබාගැනීම කැප ය.
- ආවිණ්ණකප්ප :- කැප අකැප දෙයක් පිළිබඳ නොසලකා විරාගන දේ පිළිගැනීම කැප ය.
- අමථිතකප්ප :- කිරිත් නොවූ දීකිරිත් නොවූ කිරි අවේලාවෙහි වැළඳීම කැප ය.
- ජලෝගිකප්ප :- රා බවට නොපැමිණි මී රා පානය කිරීම කැප ය.
- අදසක නිසීදනකප්ප :- වාටියක් නොමැතිව අදනය පරිහරණය කැප ය.
- ජාතරූපරජනකප්ප :- රන් රිදී මිල මුදල් පිළිගැනීම කැප ය.

යනු යි.

හික්කු ව නෛෂ්ක්‍රමා ප්‍රතිපදාවෙන් බැහැර වී ලෞකික ආශාවන් වෙත නැඹුරුවීමේ ලක්ෂණ දස අකැපවස්තූන් පරිශීලනය කිරීමෙන් පෙනේ. ආවාස කප්ප, අනුමති කප්ප යන

ඒවායින් නිදහස අවශ්‍ය වූ බව පෙනේ. අනිකුත් අකැප වස්තූන් තුළින් සැපවත් ජීවිතයක් අපේක්‍ෂා කර තිබේ. කෙසේ වෙතත් මෙම දස අකැප වස්තූන් ශාසනයේ විරස්ථිතියට හේතු නොවන බව තේරුම් ගත් ශාසනභාරධාරී භික්‍ෂූන් වහන්සේලා දෙවෙනි ධර්ම සංගායනාව සිදු කිරීමට කටයුතු සංවිධානය කළ හ.

සංවිධාන කටයුතු

කාකණ්ඩපුත්ත යස තෙරුන් වහන්සේ විසල් මහනුවරට වැඩම කරන අවස්ථාවේ වජ්ජිපුත්තක භික්‍ෂූහු මුදල් සම්මාදමේ යෙදී සිටියහ. එහිදී වජ්ජිපුත්තක භික්‍ෂූන්ට යස තෙරණුවෝ එය අනිසි බව කීහ. එහෙත් ඔවුහු එය නොපිළිගත්හ. ඒ වෙනුවට යස තෙරුන්ටත් මුදල් දී තම පක්‍ෂයට හරවා ගැනීමට යත්න දරූහ. එහෙත් යස තෙරණුවෝ එයට අකැමැති වූහ. මේ නිසා වජ්ජිපුත්තක භික්‍ෂූහු යස තෙරුන්ට විරුද්ධව කටයුතු කිරීමට ද පෙළඹුණහ.

යස තෙරණුවෝ කොසඹූ නුවරට ගොස් වජ්ජිපුත්තක භික්‍ෂූන්ගේ දස අකැප වස්තූන් ප්‍රකාශ කරමින් ඉන් ශාසනයට වන හානිය ප්‍රකාශ කොට ධර්ම විනය ආරක්‍ෂාවට පියවර ගතයුතු බව දන්වූහ. සෝරෙය්‍ය නුවර විසූ රේවත හිමි යස තෙරණුවන්ගේ අදහසට එකඟ විය. සබ්බකාමී මහාරහතන් වහන්සේ ද මේ සඳහා එක් වූහ.

විශාලා මහනුවර දෙළොස් ලක්‍ෂයක් පමණ භික්‍ෂූන් එකතුව මෙය විසඳීමට යෑමෙන් මතහේද ඇති වේ යැයි තීරණය කළ යස තෙරණුවෝ ඒ අතරින් බුදුන් වහන්සේ සියසින් දුටු අටනමක් තෝරා ගත්හ. සබ්බකාමී, රේවත, යස, සාල්හ, බුජ්ජසෝහිත හා සම්භුත යන සයනම ද අනුරුද්ධ හිමියන්ගේ සද්ධිවිහාරික ශිෂ්‍ය වාසගාමී හා සුමන යන දෙනම ඒ අට නමට ඇතුළත් වූ රහතන් වහන්සේලා ය.

මේ අටදෙනා වහන්සේලා දස අකැප වස්තූන් විනය විරෝධී ද විනය විරෝධී නොවේ ද යනුවෙන් සාකච්ඡා කළහ. යස තෙරණුවෝ ඒ සියල්ලට ම පිළිතුරු දුන්හ. උන්වහන්සේලාගේ තීරණය වූයේ “ආවිණ්ණ කප්ප” හැර සියලු කරුණු භික්‍ෂුවට අකැප බව යි. මෙය මහාසංඝ සභාවට දැනුම් දීමෙන් පසු එයට අනුමැතිය ද ලැබුණි. මේ නිසා දස වස්තූන් පිළිගත් දසදහසක් පමණ වජ්ජිපුත්තක භික්‍ෂූහු නිගාවට පත්ව නික්ම ගොස් කොසඹූනුවර සෝමිතාරාමයට රැස් වූහ.

සංගායනා කිරීම

ත්‍රිපිටකධාරී භික්‍ෂූන් හත්සියයක් දෙනාගේ සහභාගිත්වයෙන් විශාලා මහනුවර වාච්චාරාමයේ දී පැවැත්වූ මෙම ධර්ම සංගායනාව අටමසකින් නිම විය. මේ සඳහා කාලාශෝක රජු විසින් ප්‍රධාන දායකත්වය ලබා දී තිබේ. හත්සියයක් දෙනා සහභාගීවූ නිසා “සත්තසතිකා සංගීති” නමින් මෙය ව්‍යහාරයට එක් විය.

ප්‍රතිඵල

වුල්ලවග්ග පාලියේ අග දැක්වෙන සංගීති බන්ධන දෙක ද අංගුත්තරනිකායෙහි මුණ්ඩක සූත්‍රය ද ඇතුළත් ධර්ම කොටස් කීපයක් ම මෙම සංගායනා අවස්ථාවෙහි ත්‍රිපිටක පාලියට එකතු කළ බව අටුවාව දක්වයි.

දස අකැපවස්තු අධර්මවාදී යැයි සලකා එය බැහැරකොට මෙම සංගායනාව පැවැත්වීම නිසා නැවත වරක් බුද්ධ ධර්මය නිර්මලව ආරක්‍ෂා විය. දුර්ලබ්ධි ගත් අලජ්ජ වජ්ජ පුත්තක භික්‍ෂූන් සසුනෙන් තෙරපා දමා ථේරවාදී සංඝ සමාජය නිර්මල කෙරිණි.

දස දහසක් පමණ භික්‍ෂූන් ඇතුළු වජ්ජපුත්තක තෙරවරු රාජ සහයෝගයක් නොමැතිව ප්‍රාන්ත පාලකයෙකුගේ සහයෝගයෙන් වෙන ම ධර්ම සංගායනාවක් පැවැත්වූහ. මහාදේව තෙරුන්ගේ මූලිකත්වයෙන් පැවැති මෙම සංගායනාව “මහාසංගීති” නමින් හැඳින් වේ. ඒ සඳහා සහභාගී වූ භික්‍ෂූහු මහාසංඝික නමින් අලුත් නිකායක් බිහි කළහ. මෙලෙස සංගායනා දෙකක් පැවැත් වූ බවට කරුණු සඳහන් වී තිබේ. මේ හේතුවෙන් ථේරවාද හා මහායාන යනුවෙන් මහාසංඝයා නිකායන් දෙකකට වෙන් විය. ඒවා තුන්වන ධර්ම සංගායනා කාලය එළඹෙන විට අටළොස් නිකායකට බෙදී පැවතුණි.

මෙහි මහාසංඝික නිකාය නිසා ඇතිවූ කොටස් පහකි.

1. ගෝකුලික ය
2. එකබ්බෝභාරික ය
3. පඤ්ඤාත්තිවාදී ය
4. බාහුලික ය
5. වෙනිය වාදී යනුවෙනි.

ථේරවාදය ශාඛා එකොළසකට බෙදීණි. එනම්,

1. මහිංසාසක ය
2. වජ්ජපුත්තක ය
3. ධම්මොත්තරිය
4. සම්මතිය ය
5. සබ්බත්තවාදී ය
6. ධම්මගුත්තික ය
7. හද්දයානික ය
8. ඡන්නාගරික ය
9. කස්සපී ය
10. සංකන්තික ය
11. සුත්තවාදී ය

යනු යි.

තෙවන ධර්ම සංගායනාව

දෙවන ධර්ම සංගායනාව පවත්වා අවුරුදු 118 ක් පමණ ගතවනවිට නැවත ධර්ම සංගායනාවක් පැවැත්වීමේ අවශ්‍යතාව මතු විය. එනම් භාරතයේ ශ්‍රේෂ්ඨතම පාලකයා වූ ධර්මාශෝක රාජ්‍ය සමයේ දී ය.

- භික්ෂූන් විවිධ නිකායවලට බෙදී සිටීම.
- බුද්ධධර්මය පිළිබඳව විවිධ අදහස් ඉදිරිපත් වී තිබීම.
- අධර්මවාදීන් සසුනට ඇතුල්වීම.
- ප්‍රබල බෞද්ධ රාජ්‍ය පාලකයකුගේ සහාය සහ ආරක්‍ෂාව නොමැතිවීම යන කරුණු නිසා බුදු සසුන දුර්වල තත්ත්වයකට පත්වීම. එහිලා ප්‍රධාන හේතු ලෙස පෙනේ.

දෙවන ධර්ම සංගායනාව හේතුවෙන් සංඝ සමාජය නිකාය වශයෙන් කොටස් වූ බව කියන ලදී. විවිධ අදහස් දරූ භික්ෂූන් වහන්සේලා ස්වාධීනව ධර්මය විග්‍රහ කරන්නට වූහ. ඒ නිසා විවිධ වාද විවාද දර්ශනවාද බිහි විය. විවිධ හේද ඇතිවීමත් සමඟ බුදුසසුන තුළ අර්බුදකාරී තත්ත්වයන් උද්ගත විය. මේ අතර අශෝක රජ දික්විජය කරමින් දඹදිව අධිරාජ්‍යයා බවට පත්විය. දරුණු යුද්ධයෙන් පසුතැවිල්ලට පත්ව සිටි හෙතෙම නිග්‍රෝධ සාමණේර හිමියන් දැක පැහැදී බුදුදහම වැළඳ ගත්තේ ය.

බුද්ධ සාසනයට රාජ්‍ය අනුග්‍රහය යොමු වූ හෙයින් ලාභයෙන් පිරිහුණ අන්‍ය කීර්ථකයෝ සිවුපසයට ගිජුව සසුනට ඇතුළත් වූහ. එහෙයින් සිල්වත් භික්ෂූහු දුසිල්වතුන් සමඟ පොහොය කර්ම කිරීම ප්‍රතික්ෂේප කළහ. වසර හතකින් පමණ විනය කර්ම නොකළ බව දැනගත් රජු කපිල නම් ඇමතිවරයා සිල්වත් භික්ෂූන් වෙත යවා පොහොය කර්ම කරන ලෙසට දන්වා සිටියේ ය. සිල්වත් භික්ෂූන් වහන්සේලා දුසිල්වතුන් සමඟ පොහොය කර්ම කිරීමට අකමැති බව ප්‍රකාශ කළ හ. මීට කිපී කපිල ඇමතියා කීප නමකගේ හිස ගසා දැමීය. එය නතර වූයේ රජුගේ සොහොයුරෙකු වූ තිස්ස හිමියන්ගේ පැමිණීමෙනි.

ඇමතිවරයාගේ සාපරාධී ක්‍රියාව දැනගත් රජු අධික ලෙස කම්පා විය. ඇමතියා කළ පාප කර්මයට තමාට ද විපාක විඳීමට සිදුවේ යැයි රජු තුළ සැකයක් ඇතිවිය. එය භික්ෂූන්ගෙන් විමසූ කල භික්ෂූන්ගෙන් හරි පිළිතුරක් නොවී ය. විවිධ මතයන් දරුහ. මේ නිසා අහෝගංග නම් පර්වතයේ විවේකයෙන් සිටි මොග්ගලීපුත්තකිස්ස මහරහතන් වහන්සේට වැඩමවන ලෙසට ආරාධනා යැවිණි. උන්වහන්සේ එම ආරාධනය දෙවතාවක් ම ප්‍රතික්ෂේප කළහ. තුන්වෙනි වතාවේ දී බුදුසසුන රැකගැනීමට වැඩමවන්න යැයි ආරාධනා කළ විට එහි වැඩම කොට ධර්ම දේශනා කර රජුගේ හිතේ තිබුණා වූ සැකය පහකර දමූහ. අනතුරුව රජතුමා දින හතක් මුළුල්ලේ මොග්ගලීපුත්තකිස්ස හිමියන්ගෙන් ධර්මය ඉගෙන ගෙන ශාසනය කෙරෙහි විශ්වාසය තහවුරු කරගත්තේ ය. දුසිල්වතුන් සහ සිල්වත් භික්ෂූන් තෝරා ගැනීමට රජුට දැඩි උවමනාවක් විය. එහෙයින් බුදුන් වහන්සේ කිනම් වාදියෙක් දැයි විචාරා විභජ්ජවාදී යැයි කී භික්ෂූන් සසුනෙහි තබා හැටදහසක් දුසිල්වත් භික්ෂූන් පළවා හැර සාසනය පාරිශුද්ධත්ව භාවයට පත් කළේ ය.

සංගායනා කිරීම

වැරදි මත නිසා බුදුදහම කෙළෙසී ඇතිබව දන් මොග්ගලීපුත්තනිස්ස තෙරණුවෝ ධර්ම විනය සංගායනාවක් කළයුතු යැයි ධර්මාශෝක රජතුමාට දන්වූහ. රජතුමා ඒ සඳහා පැළලුප්තුවර අශෝකාරාමය පිළියෙල කොට, දියයුතු සහයන් ආරක්‍ෂාවත් ලබාදුන්නේ ය. මොග්ගලීපුත්තනිස්ස හිමියන්ගේ ප්‍රධානත්වයෙන් පැවැත්වූ මෙම සංගායනාවට නවමසක් ගතවිය. දහසක් හික්කුන් වහන්සේ සහභාගී වූ හෙයින් මේ සංගායනාව “සාහස්සිකා” සංගිතිය යනුවෙන් ද හැඳින් වේ. මෙය සිදු වූයේ බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් වසර 235 වැන්නේ දී ය.

ප්‍රතිඵල

- 1) බුදුරදුන් වදාළ මාතෘකා අනුව ප්‍රථම ධර්ම සංගායනාවේ දී පිළියෙල කළ “කථාවන්ථුප්පකරණ” නම් වූ අභිධර්ම පිටකයට අයත් ග්‍රන්ථය මොග්ගලීපුත්තනිස්ස හිමියන් විසින් සම්පූර්ණ කොට සම්පාදනය කරන ලද්දේ මේ සංගායනාවේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙනි. එය පරවාද 500ක් මර්දනය සඳහා සකවාද පන්සියක් ඇතුළත් මහගු ග්‍රන්ථයකි. මෙය පරිශීලනය කළින් බුදුදහම පිළිබඳ ව මනා අවබෝධයක් ලබාගත හැකි ය.
- 2) සැට දහසක් පමණ අධර්මවාදීන් පළවා හළ හෙයින් නැවත ධර්ම විනය නිර්මල භාවයට පත් විය.
- 3) ත්‍රිපිටක ධර්මය අවසාන වශයෙන් අංග සම්පූර්ණ වීම සිදුවිය.
- 4) නෙරපා හරින ලද දුසිල්වත් හික්කුන් නැවත පැවිදි වී හේමවනය, පුබ්බසේලිය ආදී නිකාය නවයක් ම ඇතිවීම, එපමණක් නොව අංගුලිමාල පිටකය වෙස්සන්තර වැනි අධර්ම ග්‍රන්ථ ද රචනා වීම.
- 5) ධර්මාශෝක රජුගේ දායකත්වය නිසා බුදුදහම නව ප්‍රබෝධයක් ලැබී ය. වෙහෙර විහාර විශාල ප්‍රමාණයක් ඉදි විය. කලාශිල්ප දියුණු භාවයට පත්විය.
- 6) තුන්වෙනි ධර්ම සංගායනාවේ ප්‍රධාන වශයෙන් වැදගත් ම ප්‍රතිඵලය වන්නේ නවරට ධර්මදූත සේවාව යි. භාරතයෙන් බැහැර දහම ව්‍යාප්ත කිරීමට රජතුමා කටයුතු කිරීමයි. ඒ නවරට ධර්ම දූත සේවාව නම්,

1) කාශ්මීර ගන්ධාර දේශය

- නායකත්වය :- මජ්ඣන්තික තෙරුන් වහන්සේ
- ප්‍රථමයෙන් දෙසූ සූත්‍රය :- ආසිච්ඡෝපම සූත්‍රය

ඉන්දියාවේ වයඹදිග පිහිටි මේ ප්‍රදේශය මුල් කාලයේ ථේරවාදී බෞද්ධ මධ්‍යස්ථානයක් ලෙස පැවතුණි. එහෙත් කණිෂ්ඨ රාජ්‍ය සමයේ සිට සර්වාස්තීවාදී හික්කුන්ගේ මධ්‍යස්ථානයක් බවට පත්විය.

2) මහිසමණ්ඩලය

- නායකත්වය :- මහාදේව තෙරුන්
- ප්‍රථමයෙන් දෙසූ සූත්‍රය :- දේවදූත සූත්‍රය

ඇතැම්හු මෙය වින්ධ්‍යා පර්වතයට දකුණින් පිහිටි ප්‍රදේශයකැයි කියති. සමහරු වර්තමාන මයිසූර් රාජ්‍යය ලෙස හඳුන්වති.

3) වනවාසී දේශය

- නායකත්වය :- රක්ඛිත තෙරුන් වහන්සේ
- ප්‍රථමයෙන් දෙසූ සූත්‍රය :- අනමතග්ග සූත්‍රය

දකුණු ඉන්දියාවේ පිහිටි මෙහි පසුකාලයේ බෞද්ධ ආයතන රාශියක් ම ගොඩනංවන ලද බව පෙනේ.

4) අපරන්ත දේශය

- නායකත්වය :- යෝනක ධම්මරක්ඛිත තෙරුන් වහන්සේ
- ප්‍රථමයෙන් දෙසූ සූත්‍රය :- අග්ගික්ඛන්ධෝපම සූත්‍රය

මෙය පිහිටා ඇත්තේ බටහිර ඉන්දියාවේ ය. සුප්‍රසිද්ධ සුප්පාරක (සොපාර) පටුන අපරන්ත දේශයට අයත් එකකි.

5) මහාරට්ඨය

- නායකත්වය :- මහා ධම්මරක්ඛිත තෙරුන් වහන්සේ
- ප්‍රථමයෙන් දෙසූ සූත්‍රය :- මහා නාරදකස්සප ජාතකය

වර්තමාන මරාටි දේශය යි.

6) යෝනක රට්ඨය

- නායකත්වය :- මහා රක්ඛිත තෙරුන් වහන්සේ
- ප්‍රථමයෙන් දෙසූ සූත්‍රය :- කාලාම සූත්‍රය

ශ්‍රීක් රාජ්‍යය යෝනක රට්ඨය සේ හැඳින් වේ. ශ්‍රීකයන් යටතේ ඉන්දියාවේ වයඹ දිග පිහිටි ප්‍රදේශයකැයි තවත් අය සඳහන් කරති.

7) හිමවන්ත ප්‍රදේශය

- නායකත්වය :- මජ්ඣිම නෙරුන් වහන්සේ
- ප්‍රථමයෙන් දෙසූ සූත්‍රය :- ධම්මවක්කප්පවත්තන සූත්‍රය

හිමවන්ත දේශය යනුවෙන් හඳුන්වන්නේ හිමාලය ප්‍රදේශය යි.

8) ස්වර්ණභූමිය

- නායකත්වය :- සෝණ, උත්තර යන නෙරුන් වහන්සේලා
- ප්‍රථමයෙන් දෙසූ සූත්‍රය :- බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය

ස්වර්ණභූමිය ගැන මතභේද කීපයක් ම පවතී. බුරුමය යයි ද තවත් අය සෝණ ගඟ අසබඩ ප්‍රදේශයක් යැයි ද වෙනත් අය බෙංගාලයේ පිහිටි කර්ණ ස්වර්ණ ප්‍රදේශය යැයි ද කියති.

9) තමිලපණ්ණි ද්වීපය

- නායකත්වය :- මිහිඳු මහරහතන් වහන්සේ
- ප්‍රථමයෙන් දෙසූ සූත්‍රය :- වුල්ලභජීපදෝපම සූත්‍රය

මෙය ශ්‍රී ලංකාව ය යන්න ප්‍රකට කරුණකි.

අභ්‍යාස

01. ප්‍රථම ධර්ම සංඝායනාවේ දී ධර්ම විනය මුඛ පරම්පරාවෙන් පවත්වාගෙන යාම සඳහා භාරකළ අයුරු දක්වන්න.
02. ප්‍රථම ධර්ම සංඝායනාවේ ප්‍රතිඵල මොනවාදැයි දක්වන්න.
03. දස අකැප වස්තු නම් කරන්න.
04. තෙවන ධර්ම සංඝායනාවේ ප්‍රතිඵල දක්වන්න.
05. තෙවන ධර්ම සංඝායනාවෙන් පසු ධර්ම දූත කණ්ඩායම් යවන ලද රටවල් නම් කරන්න.